

A digitális platformok, mint a 21. század vasútjai

Vezetői összefoglaló

A digitális platformokra akár a 21. század vasútjaiként is tekinthetünk, mivel a fogyasztók és a vállalkozások ezeken az útvonalakon keresztül használják az internetet. Ezenkívül a digitális platformok alapvető eszközként szolgálnak a digitális gazdaságban résztvevő vállalkozások számára. Ez a cikk emellett érvel, hogy az alapvető eszközök tana hasznos mintaként szolgálhat a digitális platformokkal kapcsolatos egyes versenyjogi aggályok kezelésére. Az alapvető eszközök tana alkalmazása emellett értékes alternatívát jelenthet a digitális gazdaság rendeleti úton történő szabályozásával, illetve a nagy digitális vállalati konglomerátumok feldarabolásával szemben.

1. A vasutak fejlődése a magánberuházásoktól kezdődően az állami infrastruktúráig bezárólag

A 18. század második felében a technológiai újítások és találmányok alapjaiban változtatták meg a termelési módokat. Ezen újítások eredményeként a 19. század és a 20. század eleje a vasutak korszakának nevezhető. A vasút az új modern világ, a haladás, a gazdasági hatalom és az ipari termelés szimbólumává vált, amely nem csupán a gazdaságra, hanem a társadalom egészére is jelentős hatással volt.

Csakúgy, mint jelenleg az internet és a digitális platformok, a vasutak jelentősen csökkentették a kor két legfontosabb nyersanyaga, a szén és a vas szállítási költségeit. A közlekedés nemcsak olcsóbbá és gyorsabbá vált, hanem biztonságosabbá is, felgyorsítva a gazdasági hatékonyságot, a fejlődést és az iparosodást.

A vasutakat kezdetben magánvállalkozások építették jellemzően részvénytársasági formában, amely lehetőséget adott az építésükhöz szükséges hatalmas költségek és az ehhez kapcsolódó jelentős üzleti kockázat megosztására. Mivel a vasútépítés hatalmas tőkebefektetéseket igényelt, az építőipari cégek szüntelenül állami támogatásért lobbiztak. Ezen lobbitevékenység és az államok azon felismerése, hogy a vasutak milyen lehetőségeket rejtenek a gazdasági fejlődésben, hatalmas állami beruházásokhoz vezettek. A magánberuházásokkal kezdődő vasútépítés hamarosan állami támogatással folytatódott. Nem sokkal később az államok államosítani kezdték a gazdaság gerincét képező infrastruktúrát.

Ezzel párhuzamosan a vasúti infrastruktúra üzemeltetői ellenőrzést szereztek bizonyos szűk keresztmetszetek, vagyis a vasúti infrastruktúra olyan csomópontjai felett, amelyeket nem lehet könnyedén megkerülni. Az ilyen csomópontok, mint például hidak vagy alagutak feletti ellenőrzés lehetővé tette a kapuőrök számára, hogy versenytársaikat kizárják, illetve korlátozzák a fogyasztók és vállalkozások bizonyos célállomásokon vagy régiókban történő elérését.

Az alapvető létesítmények doktrínáját – bár az Egyesült Államokban hivatalosan sohasem került sem jóváhagyásra sem pedig megcáfolásra – ennek tükrében dolgozta ki az Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága.¹ A cél az volt, hogy a piaci szereplők számára biztosítsák a hozzáférést az olyan kritikus infrastruktúrákhoz, ahol egyes monopol helyzetben lévő gazdasági szereplők bizonyos szűk csomópontok felett ellenőrzést gyakorolnak.

2. Az internet és a digitális platformok a digitális gazdaság vasútjai

A digitális platformok a gazdaság számára olyan jelentőséggel bírnak, mint a XX. század elején a vasutak. Ahogy már említettük, a 19. században a vasutak jelentősen csökkentették a gazdaság akkoriban két legfontosabb nyersanyagának számító szén és vas szállítási költségeit. Ez a termelési költségek csökkenését eredményezte és korábban példátlan méret- és választékgazdaságosságot tett lehetővé, amely megteremtette az első ipari forradalom lehetőségét.

Csakúgy, mint akkoriban a vasutak, ma az internet, mint egy eszköz és új kézbesítési rendszer, korábban példátlan információáramlást tett lehetővé, amely tovább csökkentette a tranzakciós költségeket és megteremtette a lehetőséget a digitális ipari forradalom számára.

2010-ben a világ legnagyobb vállalata piaci érték szerint az Exxon Mobil volt. A sorban az Exxon Mobilt olyan egyéb olajtársaságok követték, például a kínai PetroChina, a brazil Petrobras és a holland olajipari óriás, a Royal Dutch Shell. Az első tíz vállalat között láthattunk továbbá bankokat, például az Industrial and Commercial Bank of China és a China Construction Bank, valamint hagyományos transznacionális vállalatokat, mint a Nestlé.²

A fenti pillanatkép, azonban az elmúlt évtizedben nagymértékben átalakult, ami jól szemlélteti a gazdaság változásának mértékét. Napjainkban a digitális ipari forradalom következtében a világ legnagyobb vállalkozásai érték szerint főként a „digitális szektorban” tevékenykednek. Ilyen például az Apple, illetve a Microsoft, az Amazon, az Alphabet, a Meta és a Tesla is. A kínai technológiai vállalatok, például a Tencent és az Alibaba jelentősége szintén növekszik.³

A digitális ipari forradalom eredményeként feltörekvő digitális gazdaság tehát ma már platformokon és adatokon alapul. Ezek a nagyvállalatok ma már nem pusztán a digitális szektorban érdekeltek, hanem egyúttal úgynevezett platformként is működnek. Platformokon olyan vállalkozásokat értünk, amelyek piaci ereje külső termelők és

¹ United States v. Terminal Railroad Association of St. Louis, 224 U.S. 383 (1912)

² Financial Times, ‘Global 500 December 2010’, elérhető: <http://media.ft.com/cms/253867ca-1a60-11e0-b003-00144feab49a.pdf>.

³ PricewaterhouseCoopers, ‘Global Top 100 companies- March 2021’, elérhető: <https://www.pwc.com/gx/en/services/audit-assurance/publications/global-top-100-companies.html>.

fogyasztók értékteremtő interakcióin alapul⁴, vagy amelyek „különböző felek közötti interakciókat vagy tranzakciókat segítenek elő”.⁵ A platformok, mint közvetítők, az internet által generált tartalom és forgalom növekedésével jelentek meg. Ezek a szereplők elkezdtek összegyűjteni és rangsorolni az interneten elérhető információt. Ez az értékteremtés és az ezáltal generált bevétel elkülönüléséhez, valamint példátlan mennyiségű adat – és hatalom kis számú szereplő kezében történő – koncentrációjához vezetett. Ennek eredményeként nemcsak a fogyasztók, hanem a vállalkozások is egyre jobban függenek a platformoktól.

A digitális gazdaság egyes területein a piaci koncentráció rendkívül magas. Csak hogy néhány példát említsünk: a mobil operációs rendszerek piacára a **Google Android és az Apple IOS egyértelmű duopóliuma** jellemző. Ez a duopólium jól látható az alkalmazás-áruházak területén is, ahol az Apple és a Google együttes piaci részesedése több mint 95 százalék. **A Google mintegy 10 éve Európában fennálló tartós, 90 százalék körüli elsőbbsége a keresőmotorok piacán is példátlan.** A digitális reklámpiacokon is hasonló szereplők uralkodnak az egyes szegmenseken: a közösségi média hirdetések területén a Facebook 90%-os, az online keresési hirdetések területén a Google 86%-os és a digitális videóhirdetések szegmensében a YouTube 59%-os részesedéssel rendelkezett 2020-ban. Továbbá a legnagyobb digitális hirdető, mint például a Google, a Facebook, az Alibaba, az Amazon, a Tencent, a Microsoft és a Baidu 2020-ban a digitális hirdetésekkel szembe fordított teljes árbevétel hozzávetőleg 83%-ában részesültek. Ezen túlmenően **az e-kereskedelemben a tranzakciók kétharmadát a 7 legnagyobb piaci szereplő bonyolította le.** Végül, a legfontosabb felhő-alapú infrastruktúraszolgáltatók (Microsoft, Amazon, Google, Alibaba, IBM, Tencent és Oracle) együttesen közel 80%-os piaci részesedéssel rendelkeznek.⁶ A fenti felsorolás pedig sok egyéb ágazatban folytatható, mint például az ételszállítás, a zene vagy a videó streaming.

Ez a rendkívüli szintű piaci koncentráció és piaci erő heves vitát váltott ki a digitális platformok szabályozásának szükségességéről. **Egyesek az alapvető eszközök tana újjáélesztését szorgalmazzák,** amelyet az Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága dollgozott ki több mint egy évszázaddal ezelőtt.⁷ Mások a digitális gazdaság közvetlen

⁴ European Commission, Directorate-General for Competition, Montjoye, Y., Schweitzer, H., Crémer, J., ‘Competition policy for the digital era’, Publications Office, 2019, elérhető: <https://data.europa.eu/doi/10.2763/407537>.

⁵ Geoffrey G. Parker, Marshall W. van Alstyne & Sangeet Paul Choudary, ‘Platform Revolution: how networked markets are transforming the economy and how the make them work for you’, W.W. Norton, New York, 2017.

⁶ Statista, ‘Digital Economy Compass 2021’, elérhető: <https://www.statista.com/study/105653/digital-economy-compass/>.

⁷ Guggenberger, Nikolas, ‘Essential Platforms’ (September 30, 2020). 24 Stan. Tech. L. Rev. 237 (2021), Yale Law & Economics Research Paper, elérhető: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3703361>; Hovenkamp, Erik, ‘The Antitrust Duty to Deal in the Age of Big Tech’ (August 5, 2021). 131 Yale Law Journal 1483 (2022), elérhető: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3889774>.

rendeleti úton történő szabályozásának szükségességét vagy a technológiai óriás cégek feldarabolását hangsúlyozták.⁸

3. Az alapvető eszközök tana

Általánosságban véve a vállalatok szabadon megválaszthatják kereskedelmi partnereiket a piacgazdaság alapelvei, különösen a tulajdonjog és a szerződéskötés szabadsága alapján. Másképp megfogalmazva, **általánosságban véve az az alapértelmezett, hogy a vállalatok jogszerűen megtagadhatják a riválisaikkal való szerződéskötést**, hiszen a versenytársak felülmúlása, legyőzése, magasabb árbevétel, illetve nyereség, vagy növekedés elérése egy vállalkozás számára teljesen legitim cél.

Ez a szabadság, azonban a versenyjogi jogszabályok által meghatározott korlátok között gyakorolható. Szigorú szabályok vonatkoznak egy olyan vállalkozásra, amely abban a pozícióban van, hogy versenytársaitól, vásárlóitól és a fogyasztóktól érezhető mértékben függetlenül viselkedhet és ezáltal az adott piacon a hatékony verseny fenntartását megakadályozhatja.⁹ **Míg az erőfölényes helyzet önmagában nem jogellenes az EUMSZ 102. cikke értelmében, az erőfölényben lévő vállalatokat különleges felelősség terheli**, így ezek nem akadályozhatják az EU belső piacán a torzulásmentes versenyt.¹⁰ Ami végső soron tilos tehát, az az erőfölénnyel való visszaélés.

Mindazonáltal általában véve még a domináns cégeknek is joguk van szerződéses partnereik szabad megválasztásához és tulajdonuk védelméhez. Ezek az elvek az Európai Unió tagállamaiban általánosan elismert jogelvnek minősülnek.¹¹ Felmerülhetnek azonban olyan körülmények, amikor e jogok korlátozása lehet indokolt. Ezek a korlátozások annak a gondos mérlegelésen alapulnak, hogy egy erőfölényben lévő vállalat szerződéskötésre kényszerítése nem biztos, hogy jótékony hatással van a versenyre. Ez különösen azzal a veszéllyel járhat, hogy egyesek kihasználhatják mások befektetéseit és innovációit.¹² Ez azonban nem minden esetben van így.

Versenyszabályozási problémák a szerződéskötés jogellenes megtagadásával kapcsolatban jellemzően akkor merülnek fel, ha az erőfölényben lévő vállalatok megtagadják a termelési-értékesítési láncban lejjebb lévő versenytársaik ellátását. Ezekben az esetekben az értékesítési láncban lejjebb lévő ún. downstream versenytársak adott esetben

⁸ Khan, Lina M. 'Amazon's antitrust paradox' Yale IJ 126 (2016): 710., The New York Times, 'Elizabeth Warren on Breaking Up Big Tech', June 26, 2019, elérhető: <https://www.nytimes.com/2019/06/26/us/politics/elizabeth-warren-break-up-amazon-facebook.html>.

⁹ Az Európai Unió Bírósága C-27/76 sz. United Brands kontra Bizottság ügyben hozott ítélete, EU:C:1978:22, 65. pont.

¹⁰ Az Európai Unió Bírósága C-322/81 sz. Michelin kontra Bizottság ügyben hozott ítélete, EU:C:1983:313, 57. pont.

¹¹ Jacobs főtanácsnok indítványa a C-7/97 sz. Oscar Bronner ügyben, EU:C:1998:264, 56. pont.

¹² U.o.

nem tudnak hozzáférni egy olyan termékhez vagy szolgáltatáshoz, amely objektíve szükséges ahhoz, hogy egy downstream piacon hatékonyan versenyezzenek.¹³

A szerződéskötés jogellenes megtagadásával kapcsolatos korábbi európai esetek, például az *Oscar Bronner* ügy forgalmazási szolgáltatáshoz való hozzáférésre vonatkoztak.¹⁴ Más esetek mint például a Commercial Solvents ügy, bizonyos alapanyagok, nevezetesen az amino-butanol szállítására vonatkoztak.¹⁵ A kikötőkhöz¹⁶, repülőterekhez¹⁷ való hozzáférés és a szellemi tulajdonjogok hasznosítása szintén vita tárgyát képezték.¹⁸ Az újabb esetek között pedig találunk példákat olyan hálózati iparágakra is mint a távközlési szolgáltatások¹⁹, a vasúti hálózatok²⁰ és a gázvezetékek.²¹ A digitális iparágak közül eddig például a set-top boxokkal²² és a határon átnyúló fizetési rendszerekkel kapcsolatos ügyekben hivatkoztak erre a doktrínára.²³

Ezekben az ügyekben a szerződéskötés megtagadása jogellenességének megállapítása rendkívül magas bizonyítási kötelezettséghez kötött, amelyet a felperesek gyakorlatilag nem tudtak teljesíteni. A visszaélés megállapításához ugyanis a megtagadott szolgáltatás nélkülözhetetlen jellegének bizonyítása szükséges.

Az Oscar Bronner ügyben az Európai Unió Bírósága megállapította, hogy az inputhoz való hozzáférés megtagadása csak akkor minősül erőfölénnyel való visszaélésnek, ha három kumulatív kritérium teljesül. Először, a hozzáférés megtagadása a verseny megszüntetésének kockázatával jár egy másik piacon. Másodszor, a hozzáférés megtagadása objektív módon nem igazolható. Harmadszor, a bíróság annak bizonyítását is megkövetelte, hogy a hozzáférés nélkülözhetetlen a versenytársak számára az üzleti tevékenység folytatásához.²⁴ Ezeket a kritériumokat gyakorlatilag lehetetlen teljesíteni, eltekintve néhány fent említett esettől. A nélkülözhetlenségi kritérium sikeres bizonyítása különösen nehéz, mivel ahhoz azt kell igazolni, hogy az inputnak

¹³ A Bizottság közleménye – Iránymutatás az EK-Szerződés 82. cikkének az erőfölényben lévő vállalkozások versenykorlátozó visszaélő magatartására történő alkalmazásával kapcsolatos bizottsági jogérvényesítési prioritásokról, 2009/C 45/07.

¹⁴ Az Európai Unió Bírósága C-7/97 sz. Oscar Bronner ügyben hozott ítélete, EU:C:1998:264.

¹⁵ Az Európai Unió Bírósága az egyesített C-6/73 és C-7/73 sz. Istituto Chemioterapico Italiano S.p.A. és Commercial Solvents Corporation kontra Bizottság ügyben hozott ítélete, ECLI:EU:C:1974:18.

¹⁶ Port of Rodby, OJ [1994] L 55/52.

¹⁷ Frankfurt Airport, OJ [1998] L 72/30.

¹⁸ Az Európai Törvényszék T-201/04 sz. Microsoft kontra Bizottság ügyben hozott ítélete, ECLI:EU:T:2007:289.

¹⁹ Az Európai Unió Bírósága C-123/16 P sz. Orange Polska kontra Bizottság ügyben hozott ítélete, ECLI:EU:C:2018:590, Az Európai Törvényszék T-851/14 sz. Slovak Telekom kontra Bizottság ügyben hozott ítélete, ECLI:EU:T:2018:929.

²⁰ GVG/FS OJ [2004] L 11/17.

²¹ Az Európai Bizottság COMP/39.316 sz. Gaz de France ügyben hozott döntése, OJ [2010] C 57/13.

²² JV.37 BskyB/KirchPayTV.

²³ Közlemény az EK versenyszabályoknak a határokon átnyúló átutalásokra történő alkalmazásáról (95/C 251/03)

²⁴ Az Európai Unió Bírósága C-7/97 sz. Oscar Bronner ügyben hozott ítélete, EU:C:1998:264, 41. pont.

nincs tényleges vagy potenciális helyettesítője. Ennek oka kettős: jogi szempontból a vállalkozások alapvető jogainak tiszteletben tartása, míg a gazdasági szempontból az innovációra való ösztönzés.²⁵

Az Európai Unió Bíróságának újabb ítéletei tovább tisztázták és egyúttal szűkítették is a doktrína alkalmazási körét, megkönnyítve a felperesek és panaszosok számára, hogy sikeresen hivatkozhatnak az alapvető eszközök tanára, vagy egyéb módon támadják az erőfölényben lévő vállalatok azon gyakorlatait, amelyek akadályozzák a hozzáférést bizonyos árukhoz vagy szolgáltatásokhoz. A bíróság például egyértelművé tette a *TeliaSonera*²⁶ és a *Telefonica*²⁷ ügyekben hozott ítéleteiben, hogy a nélkülözhetlenségi kritérium bizonyítása nem előfeltétele egy árrésrésnek minősülő magatartás jogellenességének megállapíthatóságához.

Továbbá a *Slovak Telekom* ügyben hozott ítéletnek is jelentős kihatásai vannak a doktrína alkalmazására. Lényegében a bíróság megállapította, hogy az Oscar Bronner-ügyben meghatározott feltételek – a nélkülözhetlenségi kritériumot is beleértve – nem alkalmazandók olyan esetekben, amikor a szóban forgó gyakorlat nem minősül a szerződéskötés közvetlen megtagadásának, hanem az inkább a hozzáférés feltételeihez kapcsolódik. Ez utóbbi esetben tehát az áru vagy szolgáltatás nélkülözhetlensége nem szükséges ahhoz, hogy egy gyakorlat visszaélészerűnek minősüljön.

4. Az alapvető eszközök tana alkalmazása a digitális szektorban

A szerződéskötés megtagadásával kapcsolatos ítélkezési gyakorlat fejlődése jelentős hatással van a doktrína digitális szektorban való alkalmazhatóságára is. Az Európai Törvényszék 2007-ben hozott Microsoft ítéletében megerősítette az Európai Bizottság azon döntését, amely visszaélészerűnek minősítette a vállalkozás bizonyos interoperabilitásra vonatkozó információk közlésének megtagadását.²⁸ Úgy tűnik, hogy az ítéletben a bíróság az Oscar Bronner ügyben megállapítottnál alacsonyabb küszöböt alkalmazott a technológiai óriás magatartása értékelése során.²⁹ A bíróság – többek között – megállapította, hogy „nem kell azt bizonyítani, hogy minden verseny megszűnne a piacon”. Ami számít, az az, hogy „a kérdéses megtagadás alkalmas arra, vagy

²⁵ Jose Rivas, 'How Indispensable is the Indispensability Criterion in Cases of Refusal to Supply Competitors by Dominant Companies? (Slovak Telekom, C-165/19 P)', Kluwer Competition Law Blog, April 1, 2021, elérhető:

http://competitionlawblog.kluwercompetitionlaw.com/2021/04/01/how-indispensable-is-the-indispensability-criterion-in-cases-of-refusal-to-supply-competitors-by-dominant-companies-slovak-telekom-c-165-19-p/#_ftn4.

²⁶ Az Európai Unió Bírósága C-52/09. sz. TeliaSonera Sverige ügyben hozott ítélete, EU:C:2011:83.

²⁷ Az Európai Bírósága C-295/12 P sz. Telefonica SA és Telefonica de España SAU kontra Bizottság ügyben hozott ítélete, ECLI:EU:C:2014:2062.

²⁸ Az Európai Törvényszék T-201/04 sz. Microsoft kontra Bizottság ügyben hozott ítélete, ECLI:EU:T:2007:289.

²⁹ Inge Graef, 'Rethinking the Essential Facilities Doctrine for the EU Digital Economy' (April 4, 2019) TILEC Discussion Paper No. DP2019-028, elérhető: <https://ssrn.com/abstract=3371457> p. 45.

valószínűsíthető, hogy minden hatékony versenyt megszüntet a piacon”.³⁰ 2021-ben a Google Shopping-ügyben az Európai Törvényszék (az Európai Bizottság határozatát nagyrészt helybenhagyva) tovább szűkítette a nélkülözhetlenségi kritérium alkalmazási körét.³¹ **Noha a Törvényszék nem tekintette alapvető eszköznek a Google keresőmotorját, megjegyezte, hogy a Google általános eredményoldalai hasonlítanak egy nélkülözhetetlen eszközre,** mivel jelenleg nem áll rendelkezésre olyan tényleges vagy potenciális helyettesítője, amely lehetővé tenné annak a piacon történető gazdaságilag életképes helyettesítését.³²

A Törvényszék megállapította, hogy a Google azáltal, hogy előnyben részesítette saját ár összehasonlító szolgáltatását a versengő szolgáltatásokkal szemben, miközben hátra sorolta a rivális szolgáltatásokat, megsértette az EUMSZ 102. cikkét. A Bíróság szerint továbbá a Google azon gyakorlata, amely során a saját szolgáltatását előnyben részesítette azáltal, hogy a Google Shoppingot az általános keresési eredményoldal legtetőjén helyezte el, alkotóelemeiben megkülönböztethető a szerződéskötés megtagadása esetkörétől.³³ A Bronner-kritériumok alkalmazása – a bíróság szerint – a szerződéskötés kifejezett visszautasítása fennállása esetén indokolt, „vagyis feltételezi egy a hozzáférés biztosítására irányuló „kérelem” vagy legalábbis mindenféleképpen egy kívánság és az ehhez kapcsolódó „megtagadás” fennállását”. Ezenkívül a kizáró hatás elsődlegesen önmagában a megtagadásban rejlik, és nem pedig a piaci erő egy szomszédos piacra való kiterjesztésében.³⁴ A kifejezett elutasítás hiánya tehát kizárta a nélkülözhetlenségi kritériumok alkalmazását.

Az ítélet fontos előrelépést jelent bizonyos internetes piacok, például az általános keresési szolgáltatások közüzemi szolgáltatásként való elismerése felé, amelyek elengedhetetlennek bizonyulnak a kisebb vállalkozások versenyképességéhez.

Következtetés

Összegezve, az európai versenyjog szilárd elvei és jól megalapozott elméleti háttere alkalmasak a digitális kapuőrök megjelenése által támasztott kihívások kezelésére. Ezért **az alapvető eszközök tana digitális kontextusban történő alkalmazása hasznos alternatívát jelenthet a digitális platformok rendeleti úton történő szabályozásával vagy a nagy digitális vállalati konglomerátumok feldarabolásával szemben.** A bizonyítás sztemderdek csökkentése a doktrína alkalmazása során lehetővé tenné a hatóságok és a bíróságok számára, hogy gondosan – eseti alapon – mérlegeljék a verseny rövid távú lehetséges erősödése, a kiegészítő szolgáltatások fejlesztése, valamint az erőfölényben lévő vállalatok, illetve a downstream versenytársak érdekeit.

³⁰ Az Európai Törvényszék T-201/04 sz. Microsoft kontra Bizottság ügyben hozott ítélete, ECLI:EU:T:2007:289, 563. pont.

³¹ Az Európai Törvényszék T-612/17 sz. Google LLC és Alphabet kontra Bizottság ügyben hozott ítélete, ECLI:EU:T:2021:763.

³² U.o. 224. pont.

³³ U.o. 229. pont.

³⁴ U.o. 232. pont.